

LBRIS

We know
books

ILIE SĂLCEANU

APOCALIPSA DUPĂ MAHOMED

ispită irezistibilă a feminității. Nu face excepție nici Deli Papaz, întâmpinat și el de o hurie la întâia descindere în Ada Kaleh, deși atracția insulei asupra lui are în esență temeuri profetice.

Lectura paralelă a textului literar și a notelor Jurnalului evidențiază multe alte aspecte extrem de interesante pentru cunoașterea operei mai întâi, dar și pentru dezvăluirea proceselor consumate în laboratorul de creație al autorului. Utile pentru evaluarea critică a trilogiei, acestea se dovedesc deosebit de valoroase pentru cei ce exersează proza literară. Însemnările din acest text pot constitui și o invitație la o altfel de lectură, adresată în primul rând creatorilor de literatură, pe care Ilie Sălceanu îi reprezintă cu har incontestabil în Pantheonul literelor românești. Dar lectura trilogiei, inclusiv a notelor din Jurnal anexate, produce numeroase satisfacții oricărui iubitor de literatură și oricărui cititor, fie el și ocazional.

august 2014

Alexandru Zotta

1

„Insula Ada Kaleh se topește văzând cu ochii. Cetatea de pe creasta ei se micșorează de la o oră la alta, oamenii, un furnicar de oameni, smulg cărămirile cetății, le stivuesc și stivele cresc înlocuind meterezele fortificațiilor. Mai greu le este cu balamalele porților – au rădăcini adânci înfipte în ziduri. Cresc și grămezile cu grinzile caselor distruse, unele dintre case au fost cocoțate pe ziduri, altele ridicate dincolo de cetate, în poienile din josul insulei. Au pierit și porțile cetății, neasemuitele porți ale cetății Ada Kaleh, spaima Dunării, a imperiilor și a împăraților. Dacă cineva, cândva, și-a pus în gând să distrugă cetatea și să suprimă insula a izbutit în sfârșit!”

Deli Papaz spumega, vărsa un venin adunat de ani mulți, buzele îi erau livide, era livid și în obraji, ochii îi scăpărau.

Eu, Laurențiu D., revenit acum în Ada Kaleh pentru a fi alături de o insulă pe patul de suferință îl ascultam cu atenție. De obicei oamenii care aruncă săgeți în jur sunt ocoliți, de omul nebun fugi unde vezi cu ochii, dar Deli Papaz mă captiva. Eram într-una din odăile moscheei, se ajungea aici pășind cu grijă pe treptele unei scări. Odaia a fost cândva cancelaria școlii din insulă, sala de clasă era alături și încăperea mai păstra o masă lungă și câteva scaune în jurul ei. Dincolo, în capătul celălalt al moscheei erau alte odăi și într-una din ele, într-un pat, Define și Gönul își încheiau somnul.

*

Cu Gönul locuiam în cătunul Greben de lângă satul Svinița. Până în sat se ajunge pe un drumeag de țară înșirat de-a lungul Dunării. Nu erau hârtoape mari, drumul era tăiat în stâncă, dar cu toate astea pe marginea lui erau întodeauna mormane de pietriș și de cum se strica vremea și se revărsau norii, câțiva drumari săreau cu lopețile și acopereau bălțile. Adesea, în grămezile de la marginea drumului, sta câte un om, de cele mai multe ori un tinerel, și cu un ciocan despica pietrele mai mari, le mărunțea. „Lucrez la șoater“, răspundea flăcăul dacă îl întrebai ce face și la ce lucrează. Șoater este un cuvânt nemțesc moștenit din vremurile trecute, ale austriecilor, când satul a fost înrolat în Regimentul de graniță Vlaho-Ilir.

Casa unde ne-am adăpostit noi doi, eu și Gönul, era chiar pe malul Dunării, la mai puțin de o sută de metri de mal. Săreai gardul, treceai drumeagul acela îngust și te aruncaai în valurile Dunării, totul era floare la ureche. Apa Dunării însă era vijelioasă, curenții erau hrăpăreți, te smulgeau de la mal, te aruncau în vâltori și trebuia să cunoști bine locurile ca să nu te pierzi cu firea, să înghiți apa și să rămâi la fundul ei. Mai la vale, și nu departe, era un golf cu apele liniștite, cu o pânză lină deasupra, neîncrețită, și acolo zăboveam cu Gönul ore în șir, abia acolo găseam desfătarea apelor. Eram ca într-o piscină, lucru mare, însemnat, pentru că la numai o sută de metri suvoaiele Dunării măturau totul în cale.

Aici a învățat să înoate și Define, pe vremea când făcea primii pași. Se clătina mai-mai să cadă, trebuia să fii cu ochii la picioarele ei, să nu se împleticească și să nu-și zdrelească genunchii. La începuturi, și eu și Gönul, o țineam strâns, fiecare de câte o parte, până când, într-o anumită clipă s-a desprins de noi și a țâșnit prin apă ca un pește.

Atunci am ieșit la mal, să ne încălzim la soare, așezați pe burtă, în nisipul încins. Pentru întâia oară Gönul i-a povestit fetei despre Ada Kaleh, insula strămoșilor lor.

Istoriașurile le-a reluat ori de câte ori a avut ocazia. Povestea era îmbogățită cu faptele de vitejie ale apărătorilor unei cetăți ce nu putea fi cucerită în ruptul capului de niciuna din armatele lumii. Era doar un petec de pământ înconjurat din toate părțile de ape, un ostrov ce

avea puterea să susțină în spate o cetate uriașă cu creneluri, cu turnuri de colț, cu cazemate. Între cele două maluri ale Dunării și insulă au fost săpate tuneluri pe sub apă, prin care oștenii se strecurau în vremea asediilor îndelungate în căutarea hranei.

Nu știu cât a izbutit fata să priceapă din povestirile acestea, ea neștiind ce este o cetate sau un ostrov, dar a devenit atentă când mama ei, Gönul, i-a vorbit de prinți și prințese, de șahi și padișahi, de sultani și vizirii lor, de marele Ali Kadri, stăpânul insulei, de iubitele lui, de Marya Copta pe care Gönul a cunoscut-o bine.

Fata a ascultat cu atenție fără să priceapă mare lucru, până și ideea de prinț și prințesă îi erau străine, iar despre Ali Kadri nu avea cum să-și facă vre o idee, nu înțelegea dacă a fost un om în carne și oase sau o nălucă, dar Gönul spera că sămânța aruncată acum va rodi mai târziu, va prinde rădăcini și când vor da frunzele, iar coroana rodului va fi bogată, se vor ivi în mintea fetei adevăratele întrebări depre Ada Kaleh. Vroia să-și crească fata în ambianța insulei, chiar dacă aceasta rămânea la kilometri depărtare.

Pe Marya Copta o cunoșteam bine, și eu, și Gönul. În timp ce Marya a fost iubita mea și împreună cu ea am descins în Ada Kaleh, Gönul a fost fata de încredere din casa ei. Când Marya Copta a murit pe neașteptate – și-a luat viața sau a murit de supărare – după plecarea lui Ali Kadri din insulă, am luat-o de mână pe Gönul și ne-am refugiat în cătunul acesta, Greben, de lângă Svinița. Nu știu

de ce am făcut-o! Gönul îmi reamintea de Marya Copta sau mă ajuta să o uit?

La moartea Maryei Copta, Gönul mi-a înmânat un caiet. Erau notițele Maryei Copta, poate un jurnal al ei, l-am luat sub braț, l-am ascuns între bagaje până în Greben și se află și acum într-un colț al mesei mele de lucru, masa aceea rece, răcoasă vara, acoperită cu o placă de marmură.

Însă caietul a rămas închis. Nu știu dacă va rămâne pentru totdeauna, așa, cu copertile neatinsse și paginile necitite sau într-o bună zi îmi voi lua inima în dinți și-l voi deschide. O voi face numai dacă voi simți dorința de a-mi răspunde la întrebări ce au rămas fără răspuns.

Uneori, privindu-l insistent, îmi închipuiam ce ar putea să conțină, imaginam fraze pe care nu le-am citit, visam imagini și întâmplări trăite de Marya Copta, cu mine sau cu Ali Kadri, descrise de ea în acel caiet. Într-o seară, având din nou copertile sale albăstrii sub ochi, mi-am propus, așa într-o doară, să purced la scrierea unui roman, doar închipuindu-mi ce ar putea să zacă între copertile aceluia caiet.

Și inevitabil, și nu numai din cauza caietului, în nopțile mele de lucru, pe când cataracta Dunării vuia și auzeam și răsuflarea molcomă, egală a lui Gönul, mă gândeam la insula Ada Kaleh. În toți anii care au trecut am evitat să fac vreun pas, să mă apropiu de insulă. Am lăsat acolo, în urmă, suferințe pe care nu le doream reînviată.

Însă, ceea ce a rămas, trainic, memorabil din simțămintele mele pentru insula Ada Kaleh, se revărsa

LIBRIS | We know books

acum asupra lui Gönul. O urmăream cu atenție, mai mult în secret, îi măsuram gesturile, vorbele, clădeam în jurul ei insula, desigur, o altă insulă decât cea reală.

Dar, într-o noapte, Gönul s-a ridicat brusc din pat, era spre dimineață, când orice alt zgomot decât cele naturale piere, a deschis larg unul din cele două obloane ale odăii. Oblonul a scârțâit, a pocnit, s-a deschis ca o poartă de cetate și peste noi s-a revărsat un aer proaspăt, răcoros. Gönul s-a sprijinit în coate de pervazul ferestrei, era un pervaz scorjit, vopseaua se desprindea în fășii, casa era veche, construită pe vremuri de răposata Comisie Internațională a Dunării. A stat minute în șir cu urechile ciulite, atentă, fără să scoată un cuvânt, iscodind în noapte. Bezna nu era adâncă, nu avea cum să fie, o lună rotundă, strălucitoare lumina Dunărea, din fața casei noastre se vedeau până și talazurile, rebele, scăpate din vârtoarea cataractei.

„Slăbește vuietul cataractei“, a șoptit ea, era noapte și nu se cuvenea să vorbească în gura mare. M-am apropiat și eu de fereastră, m-am ridicat de la masa de lucru cu oarecare părere de rău, mi-am mai aruncat odată ochii asupra paginii tocmai scrise, se înșirau acolo rânduri despre sosirea regelui Carol al II-lea în Ada Kaleh, cel mai mare eveniment al acestui secol din viața insulei, mi-am sprijinit și eu mâinile de pervaz – era rece, ca și răcoarea nopții – și am ascultat. Slăbise într-adevăr vigoarea cataractei, era ca un animal rănit, suferind, lingându-și rănila, pe cale să se prăpădească. Vuietul ei slăbea, se ridicau apele ce treceau

peste pragul de piatră din Dunăre, pe unde se năpusteau apele, și acum căderea lor era domolită.

„Cresc apele!“, a spus din nou, în șoaptă Gönul, de astă dată în vocea ei erau urme de panică. „Ada Kalehul se îneacă!“ a îngăimat ea și era în glasul ei băiguiala omului năucit. Știam cu toții că în josul apelor se ridică un baraj, că acela va opri Dunărea în loc și o va întoarce din drum și apele ei vor crește peste măsură. Dar nu ne închipuiam ca sorocul să fie atât de aproape.

Până în zori nu am închis ochii niciunul, doar Define și-a continuat netulburată somnul.

Când s-a luminat de ziuă, am pornit spre Ada Kaleh. Insula am găsit-o înconjurată de ape mari, valurile băteau debarcaderul, până la care, altădată, se ajungea urcând douăzeci de trepte de la Dunăre. Apele au intrat și între fortificațiile cetății, în locurile mai joase, unde de obicei în vremuri de ploii abundente și viituri, mai totdeauna mustea apa.

*

„E veche ura împotriva insulei și a cetății“, a continuat Deli Papaz.

Era înalt, uscățiv, capul îi atârna deasupra umerilor, se bălăbănea mai bine zis, își schimba locul de la o clipă la alta. În vârful scăfârlicii îi tremura un smoc de păr, și negru, și cărunț, iar din barbă îi țâșneau fire rare și încâlcite.

„Cine a pus gând rău insulei?“ și Deli Papaz s-a uitat cu mirare în jur, desigur, simula mirarea, căuta prin preajmă